

OLDTID OG MIDDELALDER

Oldtidens ansigt. Faces of the Past. Til Hendes Majestæt Dronning Margrethe II 16. april 1990. (I kommission hos Poul Kristensen Forlag, 1990). 208 s., 295 kr.

Dette er dansk arkæologis gave til Dronningen på 50 års fødselsdagen som »tak for den indsigtfulde støtte og den varme interesse, hun altid har vist arkæologien« (Olaf Olsens forord). Hovedindholdet er 80 store farvebilleder, taget til lejligheden af Lennart Larsen, Nationalmuseets mesterlige fotograf. Til hvert billede knytter sig en tekst skrevet af i alt 57 arkæologer, overvejende danske, og en paralleltekst på engelsk. Indimellem findes tre litterære bidrag af henholdsvis Ebbe Kløvedal Reich, Klaus Rifbjerg og Villy Sørensen. Bogens hovedemne er de menneskefremstillinger, der kendes fra Danmarks oldtid, og udvalget spænder fra urokseknoglen fra Rymarksgårde til Kristus-skikkelsen på Jellingestenen. Bag i bogen findes nærmere angivelse af tid og sted for fundet, naturlig størrelse, litteratur mv. Her savner jeg en angivelse af, hvor genstandene befinder sig i dag.

»Arkæologer« skal åbenbart både opfattes bredt, idet det også omfatter numismatikere, og smalt, idet det ikke omfatter klassiske arkæologer. Men alt i alt er det blevet en dejlig bog, som både fødselaren og arkæologerne er godt tjent med. Bogen er udgivet af Det kongelige Nordiske Oldskriftselskab og Jysk Arkæologisk Selskab. Poul Kjærum og Rikke Agnete Olsen har redigeret. Indtægterne fra salget går til Dronningens arkæologiske fond; måtte de blive mange!

Erik Christiansen

Brita Malmer: *The Sigtuna Coinage c. 995-1005.* Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia reperiuntis. Nova series 4. (Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien og Spink & Son, 1989). 120 s. + 36 pls.

Bogen er et led i et større projekt. Som del af det store videnskabelige arbejde, der i begyndelsen af 1950'erne blev påbegyndt om svenske vikingetids møntfund, fik Brita Malmer overdraget ansvaret for undersøgelserne og publiceringerne af de byzantinske og de skandinaviske mønter i svenske fund. Hendes første arbejde herom blev udgivet i 1961, og det fremgår af forordet til den her foreliggende bog, at den er blevet til med mellemrum over en længere tidsperiode.

I hovedsagen drejer det sig om et katalog over de mønter, der blev slået i Sigtuna for kong Olof Eriksson (»Skötkonung«) i perioden cirka 995-cirka 1005, for det meste efterlignende kong Æthelred af Englands mønter. Eller rettere sagt: Der er tre kataloger, to opstillet efter typer og ét efter fundsteder. Jeg har uden held søgt at finde rundt i disse kataloger, men har til gengæld glædet mig over de gode plancher, hvoraf næsten halvdelen er møntfotografier, resten er hånd tegnede gengivelser af møntomskriverne, diagrammer, kort mv. Det må have været et utroligt stort arbejde at samle alle de relevante oplysninger fra såvel private og offentlige møntsamlere som tidligere litteratur. Arbejdet har ikke været mindre vanskeligt af, at kun de færreste mønter ved påskrifter så som Olof rex, Sigtuna eller Svear vidner om deres oprindelige herkomst. I langt de fleste tilfælde har forf. måtte anvende en række andre kriterier såsom stempelkoblin-

ger, stilistiske ligheder og fundomstændigheder, helst mere end ét og tilsyneladende gjort med al fornøden forsigtighed. I alt når hun et materiale på 1097 mønter og 301 stempler. Men lige da arbejdet hermed var gjort færdigt og opstillet i tabeller, opdagede hun, at en gruppe mønter, hun tidligere selv har dateret til Knud den Stores tid, antageligt hører hjemme allerede i den her behandlede periode, hvilket ville indebære mindst yderligere 150 mønter og 26 stempler. Man mærker hendes ærgrelse, men forstår også, hvorfor hun har valgt at bringe dem som en slags appendix fremfor nærmest at skulle starte forfra igen!

Næste bind er planlagt til at skulle rumme de sydsandinaviske efterligninger af Æthelreds mønter og Sigtunaudmøntningens anden fase, og førend arbejdet hermed er tilendebragt, tilråder forfatteren forsigtighed med konklusioner. Hun kan dog allerede nu pege på nogle interessante forhold og teorier. De ældste møntfremstillinger ligger så tæt på deres engelske forbilleder, at stemplerne »in all probability« er engelske (s. 17). Jeg ville nu have skrevet »perhaps« og have tilføjet den mulighed, at der kan være tale om engelske stempelskærere. I det følgende konstateres en udvikling fra ubehjælpsomt skårne og klodset prægede mønter fremimod en bedre standard. Sigtunamønterne er runde (738) eller firkantede (359), og forf. foreslår (s. 36), at de runde mønter var til almindelig brug, mens de firkantede – som var hurtigere at fremstille – var til brug for kongens hird her og nu.

Skattefundene (planche 31-34) viser klart, at mønterne hurtigt opnåede udbredelse ikke kun i Skandinavien (navnlig Gotland), men også i områder syd og øst for Østersøen. Der er tre store stempelkoblingsserier: Én – den ældste – på 35 stempler og to andre

med henholdsvis 43 og 96 stempler. Heraf har den første serie åbenbart haft en relativ kort levetid og de to andre en relativ lang (s. 29f.). Alt dette burde kunne sige noget om den oprindelige møntproduktions omfang, i al fald i relative termer. Det må vi håbe, der kommer noget om i det bebudede tredje bind, der er planlagt som en syntese.

Til en anmeldelse i nærværende tidskrift har jeg ikke set det som min opgave at diskutere, endsige kontrollere de numismatiske detaljer, men vil nøjes med at konstatere, at der er føjet endnu en brik til vor viden om svensk møntvæsen i Vikingetiden og dermed Vikingetiden som så.

Erik Christiansen

Ryd klostres årbog. Oversat og kommenteret af Rikke Agnete Olsen. Illustration af Jørgen Kragelund. (Wormianum, 1989). 91 s., 144 kr., for Skalkabonnetter 124 kr.

Wormianum udgav for nogle år siden den spændende og velskrevne Sjællandske Krønike, også ved Rikke Olsen. De øvrige danske årbøger er i det store og hele magre. Et par citater fra Rydårbogen vil illustrere dette: »1233. Esbern Snerling døde. Biskop Niels af Ribe, der var kansler døde salig ihukommelse. 1234. De små brødre fik hus i Slesvig. Lund og Roskilde blev ødelagt af brand.« De nødvendige realkommentarer er som i forlagets andre krønikeudgivelser praktisk og elegant anbragt i marginen. Vi får at vide, at de små brødre er franciscanerne, men ikke, hvem Esbern Snerling var. Som de citerede notitser ser det meste af årbogen ud for 1100 og 1200-årene; den slutter i 1288. De enkelte oplysninger er således ikke for spændende, men sammenlagt giver de selvfølgelig et indtryk af, hvad